

Ima li nade za teologiju?

Marija Pehar

Godinu 2025. papa Franjo proglasio je jubilarnom godinom i posvetio je kršćanskoj nadi, s pozivom na novo promišljanje te važne kršćanske kreposti. U listopadu protekle godine napunilo se 60 godina od objavljivanja monumentalnog teološkog djela, *Teologije nade*, a njezin se autor, znameniti njemački teolog Jürgen Moltmann, kojeg se s poštovanjem i na ovaj način sjećamo, u istoj godini preselio u vječnost. Teologija nade uvelike je opečatila svoje vrijeme, pokazavši kršćansku vjeru živom i relevantnom za svijet, ali i ponovno vrativši pogled na temelje i ciljeve kršćanske teologije. Njezino je središte Isus Krist, utjelovljeni, raspeti i uskrsli, a njegovo je uskrsnuće Božje obećanje i realna nada za sav svijet. Kršćanska si je teologija tako osvijestila svoje kristološko središte i svoj eshatološki horizont kao utemeljenu nadu za tolike obespravljene, potlačene, ranjene, štoviše, za sve ljude jer je kršćanska nada ona koja seže preko granica svih ljudskih razočaranja, stradanja i boli, štoviše preko granica groba i smrti. Takva je kršćanska nada, odnosno teologija koja je tematizira, kršćanima svoga vremena ne samo pružala uporište nego i otvarala oči i pružala snagu za solidarnost sa svijetom, poticala dijalog i susrete s bliskima i sličnima, ali i s onima dalekima i drukčijima.

U svjetlu sjećanja na *Teologiju nade* i otvaranja pogleda na godinu u kojoj nas Crkva poziva na ponovno promišljanje kršćanske nade kao nade za svijet, na promišljanje njezinih uporišta i njezinih obzora, iznova se otvara i pitanje promišljanja same teologije, koja bi trebala biti nositeljicom nade. Je li suvremena teologija u vremenu aktualnog beznađa sposobna ponovno prepoznati vrijednost i snagu kršćanske nade i pokazati je svijetu te time opravdati svoje postojanje i svoje poslanje? Je li u stanju zadobiti pažnju svijeta i progovoriti mu jezikom smisla i uporišta? Konačno, je li svjesna svoga određenja i je li uopće potrebna svijetu? Drugim riječima, ima li nade za suvremenu teologiju?

U svjetlu uvijek novog traganja za uporištima kršćanske nade i uloge teologije u tim traganjima može se iščitavati i većina radova ovog broja *Bogoslov-ske smotre*. Dies theologicus, koji organizira Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, i čije radove objavljujemo u ovom broju, u prošloj se godini bavio upravo promišljanjem i preispitivanjem suvremene teološke refleksije, njezinom aktualnošću i odgovornošću, propitivanjem središta i nadahnuća kršćanske teologije, ali i određenja, zadaće i odgovornosti same osobe teologa.

Situacija i vrijeme u kojima se teologija bavi sama sobom ukazuju na veoma ozbiljne probleme i krize u svijetu i u samoj teologiji. No ako teologija želi opravdati svoje postojanje i ispuniti svoju zadaću, odnosno ako u svom vremenu želi biti putokazom smisla i nositeljicom utemeljene nade, uvijek je dobro došla takva introspekcija, preispitivanje sebe u svjetlu vlastita smisla, temelja i uporišta, ali i u svjetlu svoga vremena, svojih snaga i ciljeva.

Sjećajući se teologije nade, može se uočiti da ona nije nastala, kao što to i većina velikih teoloških djela nije, iz nužnosti ili potrebe akademske produkcije, nego iz traganja za odgovorima na pitanja koja proizlaze iz života, svijeta i vremena u kojima živi, a onda iz oduševljenja živim Bogom, iz kojega crpi povjerenje i snagu za život, te konačno iz ljubavi za svijet, solidarnosti s njim i odgovornosti poslanja pred njim. Na jedan svjež i nov način ta je teologija pokazala da je sam Bog središte teologije, ali da je svijet, konkretan i suvremen, njezin horizont. Stoga njezin govor nije bio dociranje koje se prema svijetu postavlja kao prema maloljetniku, nego se polazilo od promišljanja svijeta kao objekta Božje ljubavi, uvažavajući ga u njegovoj zrelosti, autonomiji i slobodi. Takvo poznavanje, uvažavanje i prihvaćanje svijeta, duboka solidarnost s njim i kršćanska odgovornost za njega, moraju biti odrednice i suvremene teologije, koja ne želi biti svedena na razinu samodostatnog privida, govora koji nije upućen nikomu i kojega nitko ne treba.

Bog, odnosno utjelovljeni, raspeti i uskrsli Krist, kao središte teologije te svijet kao njezin horizont ne mogu jedno bez drugoga. Za teologiju je u svakom vremenu od egzistencijalnoga značenja u svojim promišljanjima ne izgubiti iz fokusa ni jedno ni drugo i uvijek iznova povezivati jedno s drugim. Teologija koja ne polazi od utjelovljenoga Boga, ali isto tako i teologija koja sama nije utjelovljena u svoje vrijeme, svijet, kulturu, te prignuta do svakog čovjeka, pritjelovljena svakom čovjeku, a osobito onima zadnjima s ruba društva i aktualnih događanja, nije kršćanska teologija, pa makar bila izricana s najuglednijih mjesta.

U tom kontekstu izuzetno je važno uz konačni smisao i cilj teologije promišljati i teološki izričaj i jezik. Pitanje jezika pitanje je puta od središta prema

širini horizonta. Ovdje svakako treba istaknuti da je i šutnja integralan dio teološkoga govora, ako taj govor želi biti doživljen kao ozbiljan govor. Jednako je potrebna kao i teološka riječ, ako ne i potrebniya od same riječi. Toj riječi ona na prvom mjestu treba prethoditi. Zrela bi teološka riječ tako tek iz kontemplativne šutnje morala biti rođena. Mislimo na šutnju koja je najprije ponizno suočavanje s vlastitim granicama, uvažavanje i prihvaćanje vlastite nedostatnosti, ponekad i praznine, ali koja je i slušanje, osluškiivanje stvarnosti koja nas nadilazi i okružuje, stvarnosti Boga i stvarnosti svijeta. To je nužno kako teologija ne bi izmišljala odgovore na pitanja koja nitko ne postavlja. A s druge strane, šutjeti se smije tek nakon što se govorilo. U molitvenu se šutnju tako kao zadnju instancu teološke nade mora moći predati sve što se riječju izložilo i sve za što se riječju založilo.

U konačnici, ne treba smetnuti iz vida da svaka teologija na određen način jest i da bi trebala biti biografija, kao što je to bila i teologija nade. Teološke izjave, ako žele biti iskaz životnosti, moraju izlaziti iz života i biti prepoznatljive u iskustvima života, u iskustvima središta i u iskustvima horizonta. Teologija može ispuniti svoje poslanje povezivanja središta i horizonta samo na način da teolog osobnim doticanjem i jedne i druge stvarnosti bude poveznica između njih. Ponekad, kada je to potrebno, i na način raspeća, ali nikada na način uskraćivanja sebe ili uzmicanja od bilo koje od tih dviju stvarnosti, nego upravo osobnim približavanjem svakoj i razumijevajući njihovo povezivanje svojim prvim poslanjem. Svijet u Bogu i Bog u svijetu kao svom ljubljenom stvorenju, to je bio zadnji doseg i cilj teologije nade, a trebao bi i mogao, makar i na način upravo opisane pozicije teologije na križu, biti i nada za teologiju danas.